

آشنایی با تعدادی از مراکز اطلاع رسانی علمی و فنی

اشاره: از آنجا که امروزه مراکز اطلاع رسانی از مهمترین مراکز پشتیبانی خدمات علمی و پژوهشی به شمار می آیند و دانشجویان و پژوهشگران ناگزیر از استفاده از امکانات خدمات ارجاعی چنین مراکزی هستند با توجه به حوزه های موضوعی تخصصی هر یک از آنها در این مقاله به معرفی ۸ مرکز اطلاع رسانی علمی و فنی پرداخته ایم. معرفی این مراکز الزاماً تأییدی بر بهترین بودن آنها در بین دیگر مراکز نیست، بلکه گویای این است که سهم آنها در پشتیبانی از تحقیقات چشمگیر است. امیدواریم این آشنایی گشایش باری باشد در معرفی گسترده تر همه مراکز اطلاع رسانی که با خدمات خود به یاری پژوهندگان و صرفه جویی در اوقات آنان می پردازند. در معرفی این چند مرکز از مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی جهادسازندگی به یاری گرفته ایم که در همین جا از این کمک و همکاری تشکر می کنیم.

اطلاعات به پژوهشگران آغاز گردید.

نیروی انسانی مرکز نیز مشخصاً از میان متخصصان و کارشناسان ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، کامپیوتر (نرم افزار و سخت افزار) برگزیده و جذب شدند.

ارائه خدمات مشاوره ای برای تشکیل مراکز اطلاع رسانی در سایر نهادها و وزارتخانه ها، ایجاد امکان برای برنامه های بازدید علاقه مندان از مرکز، آشنا ساختن دانشجویان کارشناسی ارشد

مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی

جهادسازندگی

مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی جهادسازندگی در اردیبهشت ۱۳۷۲ به طور رسمی کار خود را آغاز کرد. و در زمان کوتاهی، تعداد ۲۸ بانک اطلاعاتی انتخاب و سفارش داده شد. برای پر کردن خلأ بین مدت زمان سفارش تا دریافت آنها، بانکهای اطلاعات علمی برای مدت ۶ ماه از نماینده داخلی اجاره شد و خدمات اشاعه

۳. شناخت و ارزیابی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی خارج از جهادسازندگی و بررسی و هماهنگی درباره استفاده از منابع موجود در آن مراکز؛

۴. کارشناسی در خصوص خریدهای متمرکز مدارک علمی مورد نیاز جهادسازندگی؛

۵. شناخت و برقراری ارتباط با ناشران و کارگزاران داخلی و خارجی؛

۶. همکاری در تدوین کتابشناسی‌های ویژه.

این گروه خود دارای دو بخش زیر است:

الف) بخش نشریه‌ها

مخزن نشریه‌های دوره‌ای مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی با مشترک بودن نشریه‌های تخصصی خارجی و داخلی آماده است پژوهشگران و دانش پژوهشان را با آخرین دستاوردهای علمی جهان آشنا کند. برای استفاده آسان و سریع از این مخزن ارزشمند و روز آمد، این مرکز مجموعه‌ای با عنوان «فهرست مندرجات نشریه‌های دوره‌ای» منتشر می‌کند و درخواست کنندگان می‌توانند مقاله منتخب را اعلام کنند تا کپی آن به نشانی آنان ارسال گردد.

ب) بخش کتابخانه

با هدف ارائه خدمات مؤثر به پژوهشگران، کارشناسان، استادان و دانشجویان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و نیز به عنوان پایگاه ارائه خدمت برای برگزاری دوره‌های کوتاه و بلندمدت اطلاع‌رسانی کتابخانه این مرکز به مجموعه‌ای ارزشمند از کتابها و نشریه‌های تخصصی به زبان

کتابداری و اطلاع‌رسانی با شیوه‌های جدید بهره‌گیری از اطلاعات، برگزاری کارگاههای آموزشی و سمینارهای استانی، شناسایی مجموعه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاهها و سازمانهای علمی و تحقیقاتی به منظور بازایی اصل مقالات و مدارک موجود در کشور، پیش از سفارش آنها از خارج، شناسایی و سازماندهی مواد کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی و برنامه‌ریزی برای ایجاد و توسعه نهادهای اطلاع‌رسانی مراکز و مؤسسات تحت پوشش معاونت آموزش و تحقیقات جهادسازندگی در سراسر کشور بر عهده کارشناسان این مرکز گذاشته شده است. مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهادسازندگی دارای ۶ رکن است که وظایف هر یک به دقت مشخص و تعیین شده است. در اینجا فقط به معرفی معاونت امور مراکز اسناد و مدارک علمی می‌پردازیم.

این معاونت، شامل سه گروه سازمانی است:

۱. گروه نیاز شناختی و فراهم آوری مواد و مدارک علمی

وظایف این گروه به قرار زیر است:

۱. شناخت و ارزیابی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی وابسته به جهادسازندگی و بررسی حوزه‌های تخصصی هر یک و نیازهای مجموعه‌ای (کتاب، نشریه و دیگر منابع اطلاعاتی) و تجهیزات و لوازم کتابخانه‌ای و تهیه و تنظیم پیشنهادهای لازم؛
۲. انتخاب منابع مناسب و مورد نیاز مجموعه‌ای و تعیین اولویتها؛

فارسی و لاتین مجهز است و با تلاش و پیگیری، روز به روز بر غنای آن افزوده می‌شود.

۲. گروه سازماندهی مواد و مدارک علمی

این گروه مسئولیت سازماندهی مواد و منابع علمی و سازماندهی کتابخانه‌ها، مراکز اسناد و نهادهای اطلاع‌رسانی تحت پوشش معاونت آموزش و تحقیقات جهادسازندگی را در سراسر کشور با رعایت آخرین استانداردهای بین‌المللی و از راه: تهیه و تنظیم فهرست مشترک کتابخانه‌های جهادسازندگی، و شناخت و ارزیابی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی وابسته به جهاد از نظر سازماندهی بر عهده دارد.

۳. گروه خدمات ارجاعی

خدمات مرجع تبلور کلیه فعالیتهایی است که در یک مرکز اطلاع‌رسانی انجام می‌شود. گروه خدمات ارجاعی با توجه به این امر مهم، وظایف زیر را بر عهده دارد:

۱. پاسخگویی و پاسخ‌یابی مراجعات مراکز تحقیقاتی و آموزشی و مؤسسه‌های جهادسازندگی؛
۲. مطالعه کتابشناسانه طرحهای تحقیقاتی مؤسسه‌های وابسته به جهادسازندگی و جستجوی کتابشناسی و مراجع مورد نیاز با استفاده از مجموعه بانکهای اطلاعاتی این مرکز که در نوع خود کم نظیر است؛
۳. تهیه کتابشناسیهای ویژه؛
۴. تهیه فایل‌های ویژه پژوهندگان و اساتید (SDI)؛
۵. تهیه فایل‌های ویژه طرحهای تحقیقاتی و

آموزشی؛

۶. ارزیابی و شناخت منابع مرجع داخلی و خارجی؛ در مورد نیازهای تحقیقاتی جهادسازندگی،

۷. معرفی منابع مرجع داخلی و خارجی.

نشانی: تهران، خیابان ولی عصر، بین میدان ولی عصر و خیابان زرتشت، خیابان شهید روشن، شماره ۲۵ و ۲۷. تلفن: ۸۸۰۲۸۳۸ و ۸۹۳۷۹۰ و ۸۸۹۹۵۷۴. نمایی: ۸۸۹۰۷۱۲.

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

این واحد، با نام مرکز اسناد و مدارک علمی ایران در مهرماه ۱۳۷۴ به عنوان مرکزی وابسته به مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، و با هدف جمع‌آوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات و انواع مدارک علمی تأسیس گردید.

و از مهرماه ۱۳۷۰ به منظور گسترش فعالیتهای تحقیقاتی در زمینه دانش اطلاع‌رسانی و بر اساس مصوبه شورای گسترش آموزش عالی با اهداف و وظایف جدید، در قالب پژوهشکده و زیر مقام محترم وزارت فرهنگ و آموزش عالی به فعالیت خود در زمینه‌های زیر ادامه می‌دهد:

۱. تحقیق و مطالعه درباره نحوه تهیه اطلاعات و مدارک علمی تولید شده و مورد نیاز برنامه‌های علمی و پژوهشی در داخل و خارج از کشور؛
۲. تحقیق و بررسی در مورد روشهای سازماندهی و طبقه‌بندی اطلاعات و مدارک علمی به منظور تشکیل بانکهای اطلاعاتی و مراکز مدارک علمی در کشور؛
۳. تحقیق و بررسی در مورد فعالیت کتابخانه‌های

گزارش و... منتشر کرده یا در دست انتشار دارد که از جمله آنها می‌توان به مدیریت اطلاعات؛ کاربرد مینی کامپیوتر و میکرو کامپیوتر در عمل‌آوری اطلاعات، واژه‌نامه پلیسی، دوره جدید اطلاع‌رسانی (نشریه فنی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران)، مبانی نظامها و خدمات اطلاعاتی، کتاب شناسی کتاب شناسیها (ویرایش جدید)، کتاب شناسی لغت‌نامه‌های تخصصی (انگلیسی - فارسی)، چکیده پایان‌نامه‌ها (نشریه ادواری)، چکیده تازه‌های تحقیق در دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی ایران، راهنمای سمینارهای ایران، کتاب شناسی اصطلاحنامه‌ها، و فهرست موضوعی مجله یغما اشاره کرد.

۲. بانک‌های اطلاعاتی تخصصی و طرح‌های پژوهشی

۱. بانک اطلاعاتی طرح‌های پژوهشی کشور (۱۲۷۰۰ رکورد)؛
۲. بانک اطلاعاتی محققان و تخصصان کشور (۵۰۰ رکورد)؛
۳. بانک اطلاعاتی فهرست مشترک نشریات ادواری خارجی موجود در کتابخانه‌های کشور (۱۵۰۰۰ رکورد)؛
۴. بانک اطلاعات مقالات علمی و فنی نشریات فارسی منتشر شده در ایران (۱۲۰۰۰ رکورد)؛
۵. بانک اطلاعات مدارک علوم تربیتی (۵۰۰ رکورد)؛
۶. بانک اطلاعات مقالات سمینارها، کنگره‌ها و سمپوزیومهای علمی و فرهنگی ایران (۷۰۰۰ رکورد)؛

تخصصی و مراکز مدارک و اطلاعات علمی کشور، برای دستیابی به راه‌های مناسب فعالیتهای بهینه این گونه واحدها؛

۴. تحقیق و مطالعه در مورد چگونگی اشاعه اطلاعات و مدارک علمی از طریق ارائه خدمات کتابخانه‌ای و به‌کارگیری تکنولوژی مناسب؛

۵. تحقیق و بررسی در مورد فراهم کردن امکانات مناسب مبادله اطلاعات و مدارک علمی با دیگر کشورها و استفاده از شبکه اطلاعات منطقه‌ای و بین‌المللی؛

۶. گردآوری، تجزیه، تحلیل و سازماندهی اطلاعات علمی به منظور تشکیل بانکهای اطلاعاتی؛

۷. برگزاری دوره‌های عالی تخصصی بلندمدت و کسوتاه مدت در چهارچوب ضوابط وزارت فرهنگ و آموزش عالی؛

۸. اشاعه اطلاعات علمی از طریق ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی؛

۹. انتشار کتب و نشریات در زمینه اطلاع‌رسانی؛

۱۰. جمع‌آوری مدارک علمی کشور، شامل پایان‌نامه‌ها، انتشارات دولتی و مستندات طرح‌های تحقیقاتی؛

۱۱. هماهنگی و ارائه رهنمودهای لازم برای گردآوری، تجزیه و تحلیل، سازماندهی، اشاعه اطلاعات و مدارک علمی مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های تخصصی کشور. اهمه فعالیتهای این مرکز به قرار زیر است:

۱. انتشارات

تاکنون این مرکز بیش از ۲۲۰ عنوان کتاب، نشریه،

توجه به اهمیت اطلاعات روزآمد، و در پاسخ به نیاز کلیه دانش پژوهان، مؤسسات تحقیقاتی، دانشگاهها، مراکز صنعتی تجاری، ارگانهای دولتی و حتی افراد آزاد، از سال ۱۳۶۴ اقدام به برقراری ارتباط و استفاده از بانکهای اطلاعاتی خارج از کشور کرد و هم اکنون علاقه‌مندان می‌توانند از طریق این سازمان، اطلاعات مربوط به کتب، مقالات، گزارش کنفرانسها، سمینارها، سمپوزیومها، اختراعات ثبت شده، اطلاعات تجاری، اطلاعات کارخانه‌ها، اتحادیه‌ها، متخصصان سرشناس، علائم تجاری، اخبار منتشر شده را دریافت کنند. استفاده از بانکهای اطلاعاتی به دو صورت امکان پذیر است:

الف) مراجعه حضوری،

ب) اشتراکین، دفتر اطلاعات علمی و فنی با استفاده از تجهیزات سریع و پیشرفته، امکان استفاده از کلیه بانکهای اطلاعاتی بین‌المللی را، به همان صورتی که خود بهره‌بردار می‌کند، در اختیار سازمانها، نهادهای دولتی، وزارتخانه‌ها و دانشگاههایی قرار می‌دهد که به استفاده مستمر و مستقیم از منابع مذکور نیاز دارند. در حال حاضر ۳۰ پایگاه اطلاع‌رسانی (۲۳ مشترک و ۷ مرکز سازمان) در سطح کشور برای ارائه خدمات اطلاعاتی از سیستمهای پیوسته (on-line) توسط این سازمان راه‌اندازی شده است.

کتابخانه و مرکز اسناد

این بخش در آینده به عنوان یک مرکز اسناد و اطلاعات مهندسی و تکنولوژی در سطح کشور ارائه خدمات خواهد داشت و در حال حاضر،

۷. بانک اطلاعات پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان خارج از کشور (۳۰۰۰ رکورد)؛

۸. بانک اطلاعات انتشارات دولتی و پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان داخل کشور (۱۶۰۰۰ رکورد).

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، نبش فلسطین، شماره ۱۸۸، طبقه دوم. تلفن: ۶۴۶۲۵۴۸. نمابر: ۶۴۶۲۲۵۴.

سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران به منظور تأمین امکانات مورد نیاز محققان، مخترعات و مبتکران کشور، اعم از نیازهای علمی، کتابخانه‌ای، آزمایشگاهی و مالی آغاز به کار کرد و هم اکنون با استفاده از امکانات خود، در جهت پیشبرد پروژه‌های علمی و صنعتی گام برمی‌دارد.

به لحاظ نقش اطلاعات در روند پیشرفتهای علمی و صنعتی، این سازمان اقدام به تأسیس کتابخانه و بانک اطلاعات خارجی کرده است که به اختصار به خدمات آنها اشاره می‌شود.

بانکهای اطلاعاتی

بانکهای اطلاعاتی شامل موضوعات بسیاری از قبیل کشاورزی، پزشکی، مهندسی، علوم پایه، علوم انسانی، علوم سیاسی، معماری و هنر، اخبار و اطلاعات تجاری، نظامی و کاخانه‌ای است و از این رو از کارآمدترین ابزارهای تحقیقاتی، علمی، توسعه اقتصادی، و مدیریت محسوب می‌شوند. سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران با

انبوهی از منابع مرجع را در کتابخانه مجتمع تحقیقاتی عصر انقلاب، واقع در شهریار، کتابخانه ساختمان مرکزی نگهداری می‌کند که در هر دو کتابخانه، اطلاعات از راه کامپیوتر قابل بازیابی است.

هدف از تأسیس کتابخانه ارائه خدمات مؤثر به پژوهشگران، مخترعان، متبرکان، دانشجویان، و همچنین استادکاران صنایع کوچک، متخصصان بخش خصوصی و یا پژوهشگرانی است که ارتباط سازمانی با کتابخانه‌های دستگاه‌های دولتی ندارند و استفاده از منابع یا عضویت در کتابخانه‌های قدیمی و بزرگ برایشان ممکن نیست.

بازیابی کلیه اطلاعات اسناد و اختراعات توسط کامپیوتر و استفاده از نرم‌افزار CDS/ISIS و گزارشهای خروجی این سیستم، هم اکنون در ۳۴۵۰ صفحه با سه نوع فهرست (شامل: نام مخترع، نام اختراع، کد بازیابی: IPS) چاپ و در دو نسخه تکثیر شده و در مراکز مهم تحقیقاتی مورد استفاده قرار گرفته است.

کتابخانه سازمان، مجموعه کامل Chemical Abstract (از ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰) را به صورت میکروفیلم خریداری کرده است.

امکانات کتابخانه

۱. دستگاه‌های خواننده میکروفیش؛
۲. خواننده و چاپگر (تکثیر) کاغذی از میکروفیش و دستگاه تکثیر میکروفیش از میکروفیش (دوبلیکتور)؛
۳. دستگاه فیلمبرداری و تهیه میکروفیلم؛
۴. دستگاه تبدیل میکروفیلم به میکروفیش؛

۵. دستگاه چاپ فیلم؛

۶. دستگاه فتوکپی و کامپیوترهای PC.

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، میدان فردوسی، خیابان فرصت، شماره ۷۱. تلفن: ۸۸۳۸۳۴۰-۵۱-۸۸۲۸۰

سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی

سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی در ۱۳۶۱ تأسیس شد و اینک از سازمانهای وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است.

اهداف و وظایف

۱. جمع‌آوری کلیه اسناد و مدارک مکتوب، سمعی و بصری و آثار ارزشمندی که محتوای کلی آنها با انقلاب اسلامی و تحولات ناشی از آن در جهان ارتباط داشته باشد؛

۲. حفظ، نگهداری و احیای اسناد و مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی با بهره‌گیری از جدیدترین و مناسبترین روشهای علمی و فنی؛

۳. تهیه و انتشار کتب مرجع و منابع تحقیق و سایر موارد مربوط؛

۴. فراهم آوردن امکانات لازم برای مطالعه و پژوهشهای فرهنگی انقلاب اسلامی؛

۵. ارائه خدمات پژوهشی به متقاضیان داخل و خارج کشور؛

۶. تدوین اصطلاحنامه و زبان نمایه‌سازی، به منظور سهولت دسترسی و بازیابی مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی؛

۷. انجام دادن اقدامات لازم برای تقویت روحیه تحقیق در تمام زمینه‌های فرهنگی انقلاب اسلامی

از طریق کمک به پژوهشگران و مؤسسات تحقیقاتی داخلی و خارجی بر اساس مقررات؛

۸. مطالعه درباره مسائل و مباحث فرهنگی انقلاب اسلامی و رهبری آن؛

۹. برگزاری نمایشگاه، سمینار، کنگره در داخل و خارج کشور و عضویت در مجامع بین‌المللی، بر اساس قوانین و مقررات.

تشکیلات

۱. مدیریت ارتباطات، مبادلات و خدمات فرهنگی شامل: گروه ارتباطات فرهنگی، گروه مشاوران و خدمات فرهنگی، گروه شناسایی و جمع‌آوری و مبادله داخلی و خارج از کشور. وظایف این مدیریت به شرح زیر است:

الف) مشاوره با محققان ارائه خدمات فرهنگی به آنان؛

ب) شناسایی مراکز مشابه فرهنگی و پژوهشی در داخل و خارج کشور و برقراری ارتباط با آنها؛

ج) جمع‌آوری اطلاعات و اسناد و مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی برای غنیتر شدن آرشیوها و کتابخانه‌ها؛

د) شرکت در نمایشگاه‌ها، سمینارها و کفرانسهای فرهنگی و اطلاع‌رسانی در داخل و خارج از کشور؛

ه) تهیه کتب چاپ جدید از ناشران داخلی و تهیه لیست کامپیوتری از جدیدترین انتشارات کشور و تقسیم بین کتابخانه‌های ذی سهم بر اساس تصویب‌نامه شورای عالی انقلاب فرهنگی.

۲. معاونت تمرکز و تجهیز مدارک، شامل: مدیریت کتابخانه، مرمت و ایمن‌سازی، مدیریت

تمرکز مدارک فرهنگی، مدیریت کامپیوتر و میکروفیلم.

وظایف: این معاونت به این شرح است:

الف) ارائه خدمات فنی به سایر بخشهای سازمان و نیز به محققان و دانشجویان سراسر کشور از طریق کتابخانه و آرشیوهای: عکس و اسلاید، صورت، سیاسی، نگارش و مدارک کتبی،

ب) استفاده از کامپیوتر برای افزودن بر سرعت دسترسی به اطلاعات،

ج) تهیه میکروفیلم از نشریات و کتب خطی سازمان و سرویس دهی به مؤسسات دیگر.

۳. معاونت پژوهش و سندآرایی، شامل: مدیریت پژوهشهای فرهنگی، مدیریت فهرست‌نویسی، مدیریت نمایه‌سازی، گروه انتشارات، گروه تدوین اصطلاحنامه فرهنگی.

وظایف این معاونت عبارت است از:

الف) پژوهش درباره مسائل و مباحث فرهنگی انقلاب اسلامی؛

ب) پژوهش در مورد شخصیت و آثار فرهنگی رهبر کبیر انقلاب اسلامی (ره)؛

ج) تدوین اسناد و مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی؛

د) تهیه اطلاعات موضوعی و کتابشناسی و رده‌بندی کتاب؛

ه) نمایه‌سازی و مدارک مکتوب و تصویری به منظور بازیابی سریع آنها؛

و) نمایه‌سازی مقالات، نشریات ادواری برای تهیه سلسله‌انشاراتی تحت عنوان «فهرست مقالات فرهنگی در مطبوعات جمهوری اسلامی ایران»؛

ز) ذخیره اطلاعات سایر مدارک در بانکهای

اطلاعاتی مربوط؛

(ح) تدوین اصطلاحنامه فرهنگی و به عبارت فنی، «زبان نمایه‌سازی» به منظور استاندارد کردن اصطلاحات مورد استفاده کارشناسان، به گونه‌ای که از سالهای گذشته در کشورهای پیشرفته جهان متداول است؛

(ط) تدوین فهرست موضوعی نسخ خطی عربی موجود در کتابخانه‌های ایران و شناسایی این نسخ و تحقیق؛ در باره آنها، همراه با ذکر تاریخچه‌ای از موضوع و شرح حال مؤلف؛

(ک) اشاعه استاد و مدارک فرهنگی از طریق انتشار کتب و جزوه، از جمله کتاب گرانقدر صحیفه نور که دربرگیرنده پیامها، احکام و رهنمودهای حضرت امام خمینی (ره) است.

نشانی: تهران، میدان بهارستان، خیابان کمال‌الملک، ساختمان مرکزی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. تلفن: ۳۹۳۴۴۴-۳۱۱۲۶۲۴. شماره: ۳۱۱۲۶۲۳.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

این مرکز با هدف سهل‌الوصول کردن منابع و متون اسلامی نیز و انجام دادن تحقیقات علمی تأسیس شده است و با استفاده از تکنولوژی پیشرفته و از راههایی نظیر تهیه معجمهای لفظی، موضوعی، رجالی و نشر کتاب، مجله و تکثیر کامپیوتری و ارائه خدمات، به توسعه و تصمیم‌گیری استفاده کامپیوتر در حوزه‌های علمیه و مجامع علمی می‌پردازد.

ریاست عالی مرکز همواره بر عهده مقام معظم رهبری است و هیأت امنای منتخب از سوی

ایشان و هیأت مدیره و هیأت علمی برگزیده هیأت امناء، هر یک از جنبه‌ای در تدوین سیاست کلی مرکز و نظارت بر حسن اجرای امور و برنامه‌ها و ارزیابی علمی طرحها و کارهای انجام شده سهم عمده‌ای دارند.

در حال حاضر فعالیت مرکز بیشتر، سپردن منابع و متون اسلامی به کامپیوتر و تهیه نرم‌افزارهای علوم اسلامی و به طور خاص، معارف و منابع شیعی است که در سه محور معجم الفاظ، معجم موضوعات، و معجم رجالی، برنامه‌هایی ارائه شده یا در آینده نزدیک ارائه می‌شود.

قسمت اول: معجم الفاظ (فرهنگ واژه‌ها)

معجم الفاظ که نمونه تکامل یافته معجم الفهرس است، فواید بسیاری دارد که از جمله آنها موارد زیر را می‌توان نام برد:

۱. یافتن آیه یا روایت با متن مورد نظر با دانستن یکی از کلمات آن؛

۲. تحقیق در معنای لغات و ظهورات آنها و کشف قرینه‌های مختلف؛

۳. کشف تاریخ ایجاد لغت و تطورات آن و تاریخ پیدایش اصطلاحات علوم؛

۴. بررسی مؤلفان کتب مجهول المؤلف؛

۵. یافتن آیات و روایات مرتبط با یک موضوع؛

۶. جستجوی میزان تأثیر و تأثر کتب مختلف از هم.

غیر از معجم الفاظ وسایل الشیعه که به محققان و دانشمندان عرضه شده کتابهای ارزشمند بحارالانوار، کتب اربعه و کفایة الاصول و معجم

افزاری به محققان؛

۴. برگزاری نمایشگاه و سمینار کامپیوتر و علوم اسلامی.

نشانی: قم، چهارراه شهدا، خیابان معلم، روبه روی دبیرستان امام صادق (ع)، صندوق پستی ۳۷۱۸۵/۳۸۵۷، تلفن: ۳۷۴۱۳ و ۲۳۳۰۴. نمابر: ۳۷۴۱۴.

مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی

این مرکز با هدف به کارگیری روشهای جدید و کارآمد تحقیقاتی، و با غور و بررسی در زوایای نکاویده فرهنگ اسلامی در سال ۱۳۶۲ از سوی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم بنیان گذاشته شد. فعالیتهای پژوهشی این مرکز به هفت عنوان کلی تقسیم شده است:

۱. واحد خدمات تحقیقاتی و اطلاع رسانی علوم اسلامی: این بخش به منظور فراهم آوردن تسهیلات لازم برای محققان شکل گرفته و از واحدهای ذیل در ارائه خدمات خود کمک میگیرد:

الف) بانک اطلاعات علوم اسلامی و آرشیو مطبوعات که در مجموع از پنج قسمت زیر تشکیل شده است:

- اول: خدمات فنی؛ این قسمت عهده دار برنامه ریزی استاندارد، برای تنظیم و طبقه بندی اطلاعات و ذخیره سازی آنهاست؛

- دوم: تدوین تزاروس علوم اسلامی: این قسمت به تهیه دو نوع تزاروس یا اصطلاح نامه مخصوص برای سهولت در بازیابی مدارک و معلومات می پردازد، یعنی «تزاروس عالم» که جامع تمام

الفاظ کتب شیخ مفید، مستدرک الوسائل نیز در بانک اطلاعات این مرکز موجود است.

قسمت دوم: معجم موضوعات

بسیاری از فواید معجم الفاظ بدون معجم موضوعات ناتمام است. معجم موضوعات با بهره گیری از نمایه های و شاخه های درختی و روشهای دیگر بر کارایی خود می افزاید. برنامه های مرکز در زمینه معجم موضوعات عبارتند از: حدیث، فقه، اصول فقه، فلسفه، و منطق که در هر یک، از منابع مشهور و ارزشمندی استفاده شده است.

قسمت سوم: معجم رجال

مجموعه اطلاعات اسناد در کشف تحریفات، ارسالها، سقطها و سایر خللهای واقع در سند و نیز در توثیق و تضعیف راویان و شناخت شیوه های مرسوم در روایات و بازیابی کتابهای حدیث و بررسی مؤلفان آنها و... تأثیر بسزا دارد. در حال حاضر، برنامه اسناد کتب کافی، تهذیب، استبصار، به همراه رجال نجاشی در بانک اطلاعات مرکز ارائه می گردد.

سایر فعالیتهای مرکز

- آموزش کامپیوتر به طلاب و فضلاء حوزه علمیه؛
- تأسیس بانک اطلاعات برای استفاده عمومی از کامپیوتر و فراهم آمدن محیط تحقیقی برای بهره گیری از برنامه های آماده مرکز و سایر مراکز؛
- فروش کامپیوتر و خدمات نرم افزاری و سخت

حدود ۱۰۰۰۰ جلد از اصیلترین منابع و مصادر علوم اسلامی، و حدود ۱۰۰۰ جلد نسخه خطی و عکسی است؛

- سوم: کتابخانه علوم اجتماعی، با بیش از ۱۰۰۰۰ عنوان و ۴۰۰۰۰ جلد کتاب در موضوعات سیاسی و اجتماعی. به دلیل کمبود جا این کتابخانه فقط به دانشجویان علوم سیاسی حوزه علمیه قم به صورت امانی خدمات می‌دهد؛

- چهارم: کتابخانه ادبیات، با ۵۰۰۰ جلد کتاب در موضوعات هنر و ادبیات، به صورت امانی در خدمت ادیبان و هنردوستان حوزه علمیه قم قرار دارد؛

- پنجم: کتابخانه تخصصی مرکز تربیت مربی کودکان (تأسیس ۱۳۶۸)، با ۵۰۰۰ جلد کتاب؛
- ششم: کتابخانه ویژه خواهران، که در واحد خواهران دفتر تبلیغات در حال شکل‌گیری است. سالن مرجع آن در سال ۱۳۷۱ با ۴۵۰۰ جلد کتاب با رده‌بندی کنگره و به صورت قفسه باز افتتاح شده و بیش از ۵۰۰ تن از محققان عضو آن هستند.

(د) ارتباطات بین‌الملل؛ این واحد، شناسایی مراکز علمی و اسلامی، انتشاراتیهای بزرگ جهان و مؤسسات پژوهشی دنیا، آخرین تألیفات و تازه‌ترین پژوهشها درباره فرهنگ و معارف اسلامی را در سطح دنیا به عهده دارد.

(ه) ترجمه و ویراستاری؛ این واحد هم اکنون دارای گروههای تخصصی در موضوعات (۱) فلسفه و کلام؛ (۲) حقوق؛ (۳) تاریخ و علوم اجتماعی است و کتابهای بسیاری را نیز ترجمه کرده یا در دست ترجمه دارد.

علوم اسلامی و کلیه واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی هر علم است، و «تزاروس خاص» که به اصطلاحات تخصصی علوم مختلف اختصاص دارد؛

- سوم: نمایه‌سازی موضوعی؛ نمایه‌سازی علمی همچون اصول، فقه، علوم قرآنی، اصول عقاید، حدیث، فلسفه، اقتصاد و نیز روزنامه‌ها و مجلات معتبر کشور با سیستم «همارا» وظیفه این قسمت محسوب می‌شود؛

- چهارم: شناسایی شخصیتها و مراکز تحقیقاتی - فرهنگی؛

- پنجم: آرشیو مطبوعات؛ در این آرشیو روزنامه‌ها، کیهان، اطلاعات، رسالت، ابرار (از ۱۳۶۴)، جمهوری اسلامی (از ۱۳۵۸)، کیهان عربی (از ۱۳۶۶)، خراسان (از ۱۳۳۸)، کیهان هوایی، نامه ایران، قدس، میزان، انقلاب اسلامی، بعضی روزنامه‌های انگلیسی و عربی، و نیز بیش از صد و پنجاه نوع مجله به زبانهای مختلف، با شناسنامه خاصی نگهداری می‌شود.

(ب) خدمات کامپیوتری؛ این بخش کار ذخیره‌سازی و فراهم آوردن امکان بازیابی اطلاعات علمی را انجام می‌دهد.

(ج) اداره کتابخانه‌ها؛ دفتر تبلیغات اسلامی دارای شش کتابخانه است که عبارتند از:

- اول: کتابخانه عمومی و امانی (تأسیس ۱۳۴۸)، در جنب ساختمان مرکزی دفتر تبلیغات، با چهار سالن مطالعه و ظرفیت ۴۰/۰۰۰ جلد کتاب، با فهرستویسی قدیمی و سنتی؛
- دوم: کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی، که به صورت قفسه باز است، دارای

انجام می‌گیرد.

نشانی: قم، میدان شهدا، صندوق پستی
۳۶۸۸-۲۷۱۸۵، تلفن: ۷۱۹۲۱۰. شماره:
۲۶۶۹.

پژوهشگاه صنعت نفت

مرکز اطلاعات علمی پژوهشگاه صنعت نفت با استفاده از روشهای نوین و علمی سازماندهی و بازیابی اطلاعات، از قبیل سیستمهای دستی، کامپیوتری، ارتباط مستقیم (On-line)، جستجوهای اطلاعاتی از پایگاههای اطلاعاتی بر روی cd-rom و On-disk ایجاد بانکهای اطلاعاتی مربوط به تحقیقات انجام شده، کتب و منابع اطلاعاتی، نیروی انسانی متخصص و غیره در داخل کشور، و همچنین مستند سازی نتایج تحقیقات انجام شده در پژوهشگاه صنعت نفت به منظور ممانعت از دوباره کاریها و صرفه جویی در وقت و هزینه، نسبت به ایجاد سیستمهای مناسب و نصب و راه اندازی تجهیزات پیشرفته اطلاع رسانی اقدام کرده است و آمادگی خود را برای تبادل اطلاعات با مراکز تحقیقاتی و اطلاع رسانی و ارائه خدمات اطلاع رسانی به کلیه پژوهشگران و دانشجویان اعلام می‌دارد. این مرکز هم اکنون دارای بخشهای زیر است:

۱. واحد کتابخانه و مرکز اسناد علمی

اهداف عمده این واحد به شرح زیر است:

۱. شناسایی، تهیه، سفارش و گردآوری کتب، نشریات و انواع اسناد و مدارک علمی و منابع اطلاعاتی مورد نیاز پژوهشگران و کارشناسان در

و جذب و آموزش محققان؛ که نقش ارائه خدمات لازم برای تأمین نیروی تحقیقاتی را بر عهده دارد.

۲. سیره پیشوایان معصوم و ائمه اطهار (ع)؛ با انگیزه فراهم آوردن زمینه شناسایی و شناساندن ائمه شیعه.

۳. واحد معجم الفاظ احادیث شیعه؛ که تاکنون معجم الفاظ کتاب بحارالانوار را آماده و تنظیم کرده و بخشهایی از آن نیز چاپ و منتشر شده است.

۴. واحد احیای متون شیعه؛ در سال ۱۳۶۸ با هدف تصحیح و مقابله فنی نسخ، ویرایش همه جانبه، حروفچینی چشم نواز و چاپ منقح و پاکیزه کتب ارزشمند تأسیس شده و شامل این گروههای تحقیق است: گروه نسخه شناسی، گروه ویرایش فنی، گروه تحقیق مآخذ، گروه تحقیق اقوال، گروه تحقیق رجال، گروه مقابله، گروه استوارسازی متن، گروه فهرست نویسی و گروه کنترل.

۵. واحد پاسخ به پرسشهای مذهبی؛ این واحد در سال ۱۳۶۱ به منظور پاسخ به پرسشهای مذهبی که از تمام نقاط کشور و برخی کشورهای دیگر به حوزه علمیه قم می‌رسد، بنیانگذاری شد.

۶. واحد معارف اسلامی؛ این واحد در یک برنامه مکاتبه‌ای، هر شش ماه کتابی را تعیین و درباره آن سؤالاتی مطرح می‌کند و پس از تصحیح و امتیازبندی پاسخهای رسیده، برای دارندگان امتیازهای بالا، جوایزی اختصاص می‌دهد.

۷. واحد ادبیات عرب؛ بررسی، اصلاح، تکمیل و تدوین کتابهای درسی ادبی (صرف و نحو بلاغت) حوزه با روشی جدید در این واحد

طریق چند کامپیوتر در اختیار استفاده کنندگان است. علاوه بر اینها، فهرست مشترک کتابهای علمی و فنی چندین کتابخانه داخل کشور، و فهرست مشترک نشریات موجود در کتابخانه‌های کشور نیز در حافظه کامپیوتر کتابخانه نگهداری می‌شود و در اختیار استفاده کنندگان قرار می‌گیرد.

۲. واحد بانکهای اطلاعاتی و کامپیوتر

اهم وظایف و خدمات این واحد عبارت است از:

- تهیه اطلاعات مورد نیاز از منابع بین‌المللی از طریق ماهواره (on-line)، که اکنون، می‌تواند از ۴۰۰ پایگاه اطلاعاتی بین‌المللی در زمینه‌های نفت، گاز، شیمی و مهندسی شیمی، بیولوژی، ایمنی، آلودگی، تجارت و... استفاده کند؛
- تهیه اطلاعات مورد نیاز از منابع بین‌المللی از طریق دیسکهای نوری (cd-rom) و قرار دادن حجم وسیعی از اطلاعات از قبیل مقالات علمی، استانداردها، پایان‌نامه‌ها، آدرس و مشخصات مراکز تحقیقاتی و پروانه ثبت اختراعات، مشخصات کنفرانسها و سمینارهای علمی در دسترس پژوهشگران؛
- تهیه اطلاعات مورد نیاز از منابع و مراکز داخل کشور از طریق عقد قراردادهای و مقاله‌نامه‌ها؛ شناسایی و تهیه نرم‌افزارهای کاربردی و تحقیقاتی و ایجاد بانک اطلاعاتی نرم‌افزاری؛
- انجام دادن پروژه مربوط به ایجاد شبکه cd-rom در پژوهشگاه صنعت نفت؛
- انجام دادن پروژه‌های گوناگون در زمینه طراحی و برنامه‌نویسی سیستمهای اطلاعاتی به ویژه درباره سیستم اطلاعات مدیریت و ارائه

زمینه‌های موضوعی نفت، گاز، پتروشیمی و صنایع وابسته و مرتبط با آن؛

۲. سازماندهی و نگهداری منابع گردآوری شده مبتنی بر نظامهای رده‌بندی، فهرست‌نویسی و ذخیره اطلاعات در کامپیوتر؛

۳. ارائه خدمات از طریق امانت، خدمات مرجع، اشاعه و انتشار فهرستها و نمایه‌نامه‌ها و سرویس فتوکپی؛

۴. تهیه اطلاعات مورد نیاز پژوهشگران از طریق سایر کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی در صنعت نفت و خارج از آن؛

۵. مستند سازی پروژه‌های تحقیقاتی انجام شده در پژوهشگاه صنعت نفت و ایجاد پرونده و فایل اطلاعاتی کامپیوتری برای هر یک از آنها، با همکاری بخشهای انتشارات، بانکهای اطلاعاتی و سمعی و بصری؛

در بخشهای: امانت کتاب، مرکز اسناد و مدارک علمی، خدمات فنی، نشریات و مرجع فعالیت دارد.

مجموعه کتابخانه و مرکز اسناد علمی در حال حاضر ۱۴۰۰۰ جلد کتاب لاتین، ۳۰۰۰ جلد کتاب فارسی، ۵۰۰ عنوان مجله ادواری، ۳۰۰۰۰ نسخه اسناد و مدارک کتابی و غیرکتابی، و منابع مرجع منحصر به فرد همچون چکیده‌نامه‌ها، فهرست مقالات، پروانه‌های ثبت اختراعات به صورت کتابی یا CD-ROM را شامل می‌شود.

کتابهای فارسی، لاتین، مقالات، پروانه‌های ثبت اختراعات مجلات، و سفارشات کتابخانه در فایل‌های مختلف در کامپیوتر سازماندهی شده‌اند که علاوه بر خدمات چاپی، به صورت پیوسته از

۵. تهیه و توزیع نمایه‌نامه‌ها و چکیده‌نامه‌ها به

صورت چاپی، با همکاری بخش اسناد؛

۶. معرفی پایگاه‌ها و بانک‌ها اطلاعاتی و نیز مراکز

اطلاع‌رسانی داخلی و بین‌المللی و اشاعه اطلاعات گزینشی؛

۷. تهیه و چاپ برشورهای تبلیغاتی مورد نیاز؛

۸. تهیه، تکثیر و توزیع کارنامه پژوهشی، بولتنهای

تحقیقاتی و تخصصی و خدمات نشر؛

۹. انتشار فصلنامه تحقیق و تحقیق کاربردی و کتاب

اصول روانکاو.

نشانی: تهران، شهرری، جاده قدیم قم، سه راه

خیرآباد، بلوار پژوهشگاه. تلفن: ۶۴۶۹۵۲۰.

نمابر: ۹۷. ۶۱۵۳۳

کتابخانه منطقه‌ای علوم و

تکنولوژی شیراز

با توجه به اهمیت نقش اطلاع‌رسانی در زمینه‌های

مختلف علوم و تکنولوژی و به منظور پاسخگویی

به نیازهای محققان و پژوهندگان و ارائه تازه‌ترین

اطلاعات علمی و فنی در کوتاهترین زمان،

کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی بر اساس

تفاهم نامه منعقد شده میان وزارت فرهنگ و

آموزش عالی و فرهنگستان علوم جهان سوم در

سال ۱۳۷۱ تأسیس گردیده است و در چهارچوب

ضوابط و مقررات آموزش عالی کشور فعالیت

می‌کند.

اهداف

کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی با هدف

توزیع آخرین اطلاعات علمی و فنی و نیز کمک

گزارشها و آمار مورد نیاز.

۳. واحد سفارشات خارجی

اهم فعالیتهای این واحد به این شرح است:

۱. تهیه و تأمین اطلاعات مورد نیاز از قبیل کتاب،

نشریه، نرم افزار، مقاله، دیسکت نوری،

میکروفیلم مورد نیاز فعالیتهای تحقیقاتی

پژوهشگران؛

۲. برقراری ارتباط با ناشران داخلی و خارجی و

مراکز اطلاع‌رسانی بین‌المللی به منظور تهیه و

گردآوری اطلاعات آنها؛

۳. انجام دادن مکاتبات، تهیه تلکس و فاکس برای

پیگیری سفارشات؛

۴. مکانیزه کردن سیستم سفارشات و لیست

گیریهای مورد نیاز برای کنترل وضعیت سفارشات؛

۵. اقدام برای عضویت اعضای هیأت علمی در

انجمنهای علمی و تخصصی بین‌المللی؛

۶. تهیه مقالات علمی و فنی از کتابخانه انگلیس؛

۷. تهیه مدارک مربوط به پروانه‌های ثبت

اختراعات (پتنت) از مرکز بین‌المللی پتنت.

۴. واحد انتشارات

فعالیتهای این واحد عبارت است از:

۱. نگارش و ویرایش کتب گزارشهای ماهانه،

فصلی، و سالانه راجع به فعالیتهای عملکرد مرکز؛

۲. معرفی فهرست اسناد و کتب و مجلات جدید

با همکاری کتابخانه؛

۳. تهیه و توزیع کتاب شناسیهای منابع موجود در

کتابخانه و مرکز اطلاعات علمی؛

۴. تهیه و توزیع فهرست‌گرفته مقالات مجلات؛

کشورهای منطقه؛

۶. برگزاری سمینارها و کنگره‌های ملی و منطقه‌ای و دعوت از شخصیت‌های علمی برای ایراد سخنرانی؛

۷. چاپ و نشر کتب علمی و فنی.

کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی یکی از واحدهای وزارت فرهنگ و آموزش عالی است و زیر نظر شورای عالی اداره می‌شود و دارای بخشهای مختلف، از جمله بخشهای زیر است:

۱. گروه آموزش و پژوهشی علوم کتابداری و

اطلاع‌رسانی؛

۲. دفتر همکاریهای علمی و منطقه‌ای؛

۳. مرکز چاپ و نشر؛

۴. بخش اطلاع‌رسانی؛

۵. بخش سمعی و بصری؛

۶. بخش اسناد و مدارک؛

۷. بخش نشریات اداری؛

۸. مرکز کامپیوتر و پایگاه اطلاعاتی.

نشانی: شیراز، بلوار دانشجو، مجتمع دانشگاهی ارم. تلفن: ۶۷۰۳۱۱-۶۷۰۳۱۲

به تأمین و تجهیز منابع علمی مورد نیاز دانشگاهها، سازمانها و نهادهای تحقیقاتی و نیروهای متخصص داخلی و منطقه‌ای برای ارتقای سطح علمی ایران و سایر کشورهای منطقه فعالیت می‌کند.

وظایف

وظایف این کتابخانه به این شرح است:

۱. تهیه آخرین مقاله‌ها و کتب و نشریات علمی و فنی داخلی؛

۲. تهیه استانداردها، ثبت نامه‌ها و گزارشهای تحقیقاتی؛

۳. تأمین نیازهای اطلاعاتی کشورهای آسیای میانه و خاور میانه با استفاده از پایگاه اطلاعاتی

کتابخانه و نیز تکنولوژی پلهای اطلاعاتی (انتقال با نمابر و خدمات تحویل اسناد، ترجمه، و دیسکهای نوری یا لیزری) در چهارچوب تفاهم انجام شده با فرهنگستان علوم جهان سوم؛

۴. تدارک و تجهیز بانک علمی و فنی کتابخانه و ارائه اطلاعات مورد نیاز محققان و دانشمندان در کوتاهترین زمان ممکن؛

۵. مبادله اطلاعات علمی و فنی با کتابخانه‌های